

Sili

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

İsmi *Aymara* dilinde "dünyanın bitimi" anlamına gelen "chilli" kelimesinden gelen Şili, Güney Amerika'nın güneybatı kıyısında yer almakta olup, Atlantik ve Pasifik Okyanusları arasında stratejik bir konuma sahiptir. Arjantin ile 5.308 km, Bolivya ile 860 km ve Peru ile 171 km sınıra sahip olan ve 6.435 km kıyı uzunluğu olan Şili, kıyılarda çok yüksek olmayan dağların, orta kesimlerde verimli vadilerin, kuzeyde Atacama Çölü'nün, doğuda ise And Dağları'nın çevrelediği bir topografik yapıya sahiptir. www.mapas.mop.cl adresinden Şili ile ilgili haritalara ulaşmak mümkündür.

Siyasi ve İdari Yapı

16. yüzyılda İspanya'nın Şili'yi işgalinden önce Kuzey Şili İnkalar'ın, Orta ve Güney Şili ise Mapuçeler'in idaresi altında olup, 1810 yılında İspanya'ya karşı bağımsızlığını ilan etmesine rağmen kalıcı başarıya 1818 yılında ulaşmıştır. Pasifik Savaşı'nda (1879–1883) Peru ve Bolivya'yı yenerek kuzeydeki bölgeleri elde eden Şili'de Salvador Allende'nin başkanlığındaki hükümet 1973 yılında Augusto Pinochet'nin askeri diktatörlük rejimi ile devrilmiştir. 1990 yılında serbest başkanlık seçimi sistemine geçilene kadar ülke Pinochet tarafından idare edilmiştir. 11 Mart 1981'de ilk Anayasa yürürlüğe girmiştir. Şili Anayasası İspanya, Fransa ve Avusturya anayasalarından esinlenerek hazırlanmıştır.

Şili'de Devlet Başkanı aynı zamanda Başbakanlık görevini de yürütmektedir. Dört yılda bir yapılan başkanlık seçimleri ile seçilen Devlet Başkanı, Bakanlar Kurulu üyelerini atama yetkisine sahiptir. 17 Aralık 2017 tarihinde Başkanlık seçimleri düzenlenmiştir. Katılım oranı %48,8 olarak gerçekleşen seçimlerde Piñera oyların %54,57'sini alarak Başkanlığı kazanmıştır. Piñera, görevini resmi olarak 11 Mart 2018 tarihinde devralmıştır.

Şili 15 eyaletten oluşmaktadır. Bu eyaletler Aisen del General Carlos Ibanez del Campo, Antofagasta, Araucania, Arica y Parinacota, Atacama, Biobio, Coquimbo, Libertador General Bernardo O'Higgins, Los Lagos, Los Rios, Magallanes y de la Antartica Chilena, Maule, Region Metropolitana (Santiago), Tarapaca ve Valparaiso'dur.

Nüfus ve İstihdam

Yaklaşık 17,5 milyon nüfusa sahip olan Şili'de nüfus artış hızı %0,8, yaş ortalaması 34'dür. Nüfusun %20'si 0–14 yaş arasında, %69,3'ü 15–64 yaş arasında, %10,2'si ise 65 yaşın üstündedir. Ülkedeki okur-yazarlık oranı %97,5 olup, Şili'nin eğitim standartlarının diğer Latin Amerika ülkeleri ile kıyaslanınca daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Nüfusun %15,1'i yoksulluk sınırının altında yaşamakta olup, gelir dağılımı adaletsizdir.

Şili nüfusunun %90'ı kentlidir ve toplam nüfusun %40'ı başkent Santiago ve çevresinde yaşamaktadır. Kuzeyde ve güneyde tarımın yapılabildiği And Dağları'nın arasında kalan ovalarda ve Santiago'nun 100 km batısındaki liman şehri [Valparaiso](http://www.valparaiso.cl)'da yerleşim yoğun iken; ülkenin kuzey ve güney uç noktalarına gidildikçe elverişsiz iklim koşulları sebebiyle nüfus yoğunluğu azalmaktadır.

Şili'de etnik çeşitlilik diğer Latin Amerika ülkelerine kıyasla daha azdır. Batı Avrupa ülkelerinden gelen göçmen nüfus, çoğunluğu oluşturmaktadır. Ülkeye özellikle 19. yüzyılda çok sayıda İngiliz, İrlandalı, Alman, Hırvat, [Filistinli](http://www.filistinli.com) ve [İtalyan](http://www.italyan.com) yerleşmiştir.

Yaklaşık 8,5 milyon olarak tahmin edilen toplam işgücünün %13'ü tarım, %23'ü sanayi ve %64'ü hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Çalışan nüfusun yarısını, yönetici pozisyonlarının ise dörtte birini kadınlar oluşturmaktadır.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Şili'nin başlıca doğal kaynakları; bakır, iyot, kereste, demir cevheri, nitrat, değerli metaller ve molibdendir. Şili'nin başlıca tarım ve hayvancılık ürünleri; üzüm, elma, armut, soğan, buğday, mısır, yulaf, şeftali, sarımsak ve fasulye olmakla beraber; sığır eti, kanatlı etler, yün ve deniz ürünleri ise başlıca hayvancılık ürünleridir. Ülkenin imalat sanayisi bakır, madencilik, gıda ürünleri, balıkçılık, demir-çelik, ahşap, taşıt araçları, çimento ve tekstilden oluşmaktadır.

Ülke özellikle turizm açısından önemli doğal güzelliklere sahiptir. And dağları sayesinde Şili'nin büyük bir hidroelektrik enerji potansiyeli bulunmaktadır. Kıyıları boyunca ülkenin zengin balıkçılık kaynakları mevcuttur. Kuzeydeki kurak araziler maden yatakları ile bezenmiştir.

Şili'nin doğal kaynaklarının dağılımı şöyledir:

- Kuzey Bölgesi: Bakır, demir cevheri, nitrat, altın, lityum, molibden, deniz ürünleri.
- Orta Bölgesi: Tarım, meyve, ormanlar, hidroelektrik enerjisi, kömür, deniz ürünleri.
- Güney Bölgesi: Orman, petrol, doğal gaz, kömür, hayvancılık ve deniz ürünleri.

Şiddetli depremlerin, volkanik faaliyetlerin ve tsunamilerin sıkça görüldüğü Şili'nin başlıca çevre sorunları ormanlık arazilerin tahribi, özellikle Santiago ve çevresinde endüstriyel faaliyetlerin ve taşıt emisyonlarının sebep olduğu hava kirliliği ve su arıtma sistemlerinin yetersizliği nedeniyle Maipo, Aconcagua ve Bio Bio nehirlerinde oluşan su kirliliğidir.

Genel Ekonomik Durum

GENELEKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2014 ^a	2015 ^a	2016 ^a	2017 ^a	2018 ^b	2019 ^c
GSYİH (Milyar USD)	260.6	244.0	250.0	277.0	299.4	301.3
Kişi başına düşen milli gelir (Satın alma gücü paritesine göre) (Dolar)	22,976	22,784	23,469	24,078 ^b	25,271	26,485
GSYİH (Reel Büyüme) %	1.8	2.3	1.2	1.6	3.9	3.5
Enflasyon (TÜFE)	4.7	4.4	2.8	2.3	2.7	3.3
İhracat (Milyon USD)	75,065	62,034	60,733	69,231	78,321	81,989
İthalat (Milyon USD)	-68,599	-58,609	-55,293	-61,309	-69,970	-73,588

Ekonomik Yapı

Siyasi istikrar, ticaret serbestisi, kişi başı gelir, yaşam standardı, basın özgürlüğü, şeffaflık ve rekabetçilik açısından Latin Amerika'nın önde gelen ekonomilerinden olan Şili'nin finans sistemi de oldukça gelişmiştir. Şili, Latin Amerika'da kredi notunu 25 yıldır A'da tutmayı başarabilen tek ülkedir.

Şili ithal ikameci ekonomi politikalarını 1970'lerin ortasında, diğer Latin Amerika ülkelerinden yaklaşık on yıl önce terk etmiş ve liberal ekonominin uygulanması doğrultusunda önemli adımlar atmıştır. Bu durum, üretim artışını ve rekabeti beraberinde getirmiş, madencilik ve balıkçılık başta olmak üzere geleneksel ihracat endüstrilerinde büyüme kaydedilmiştir. Aynı zamanda, selüloz, meyve, somon, ağaç ürünleri, şarapçılık ve metanol gibi yeni sektörlerde, hava ve gemi taşımacılığı ve turizm gibi hizmet sektörlerinde gelişme sağlanmıştır.

İhracat gelirlerinin %40'ını madencilikten, milli gelirin ise üçte birini bakırdan elde eden Şili'nin en büyük madencilik şirketi olan Codelco, tek başına dünya bakır üretiminin %10'unu gerçekleştirmektedir. GSYİH'nin %12'sini oluşturan ve ülkedeki işgücünün %12'sine istihdam sağlayan imalat sanayinde 2009 krizinde meydana gelen gerilemede sektörün küçük ve orta ölçekli şirketlerden oluşması etkili olmuş, hükümet tarafından bu üreticilere vergi kolaylıkları tanınmıştır. Kriz nedeniyle ülkenin en önemli sektörlerinden olan işlenmiş meyve-sebze ve şarap ihracatı da gerilemiştir. Hayvancılık ve balıkçılık sektörlerinin gelişmiş olduğu Şili'de işgücünün %10'u tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Ülkede petrol üretimi 20 yıldır azalmakta olup, doğal gaz üretimi de tüketimi karşılayacak düzeyde değildir.

Ekonomik faaliyetler özellikle ülkenin orta kısmında yoğunlaşmıştır. Ülke nüfusunun %40'ını barındıran Santiago, GSYİH'nin %47'sini üretmektedir. Valparaíso bölgesindeki nüfus toplam nüfusun %10'unu oluşturmaktadır. Kuzeyde madencilik sektörünün gelişimi; güneyde somon yetiştiriciliği, turizm ve metanol üretimi, ekonomik faaliyetlerin ülke geneline yayılmasını sağlamıştır.

Ekonomik Performans

Latin Amerika'da, serbest piyasa ekonomisi modelini benimsemiş, ekonomik ve siyasi istikrara sahip yapısıyla ön plana çıkan Şili, sahip olduğu doğal kaynak zenginliği, kişi başına gelirin görece olarak yüksekliği, düşük dış borç/Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Oranı ile Latin Amerika'nın en müreffeh ülkelerinden biri olmaya devam etmektedir. EIU verilerine göre 2016 yılında son 7 yılın en düşük büyüme rakamı ile %1.2 oranında büyüme kaydeden Şili ekonomisinin büyüme hızı 2017 yılından itibaren yeniden ivme kazanarak %1,6 olmuştur. 2018 büyüme beklentisi %4,0, 2019 içinde %3,5 seviyesindedir.

Başlıca ticaret partnerleri ile imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmaları neticesinde ticaret daha da liberal hale gelmiş ve doğrudan yabancı sermaye girişi hızla artmıştır.

2010 yılında OECD'ye katılmasının ardından, yakın gelecekte G20 ülkelerine arasına girme yönünde umut vadeden ülkelerden biri olan Şili, yaklaşık 23.000 Dolar düzeyindeki kişi başı gelir düzeyi ile Latin Amerika'nın önde gelen ekonomilerindendir.

Ekonomi Politikaları

Mart 2010'da Başkan seçilen Pinera hükümetinin önceliği, makroekonomik istikrardan ödün verilmeden depremin hasarlarının giderilmesi olmuştur. Şili'de 27 Şubat 2010 tarihinde meydana gelen 8,8 büyüklüğündeki depremden ülkenin ikinci büyük şehri olan Concepcion ile Maule ve Bio Bio çevresi önemli ölçüde hasar görmüş; su, elektrik ve ulaştırma altyapısı tahribata uğramıştır. Deprem sonrasında meydana gelen ihtiyaçların karşılanması amacıyla üç aylık dönem için 111 milyon Dolar değerinde bir önlem paketi açıklanmıştır. Deprem sonrası yeniden inşa çalışmaları kapsamında mali kaynakların altyapının iyileştirilmesine aktarılması ve imalat sanayi altyapısındaki önemli hasarlar nedeniyle 2010 yılının ilk çeyreğinde ekonomi küçülmüş; ancak yılın ikinci yarısında yeniden inşa faaliyetleri ve özellikle madencilik ve enerji sektörlerine yönelik yabancı yatırımlar sayesinde yeniden büyüme yaşanmıştır.

2008 yılı sonunda ABD'de başlayan ve dünyaya yayılan küresel ekonomik krizden de sağlam bankacılık sistemi ve güçlü ekonomisi sayesinde nispeten az etkilenen ve Latin Amerika bölgesinin en liberal ekonomilerinden biri olan Şili sonraki yıllarda yeniden inşa çalışmaları, iç dinamikler ve istikrar sayesinde yeniden büyüme trendine girmiştir.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

2015 yılında son altı yılın en düşük seviyesine inen bakır fiyatları, yabancı yatırımlardaki azalma ve özel tüketim harcamalarındaki kontrollü artış sebebiyle Şili ekonomisi için 2015 yılında büyüme oranı %2,3, olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında devam eden bakır madencilik alanında ki ihracatta %18'lik daralma ve Şili'nin en büyük bakır madeninde Escondida yaşanan grev gibi olumsuz koşullar nedeniyle büyüme oranı %1,6 olmuştur. 2017 yılında büyüme oranının %1,5 olduğu tahmin edilmektedir. İmalat sanayinin küçük ölçekli olması sebebiyle tüketim, ara malı ve sermaye malı ihtiyacını ithalat ile karşılayan Şili, dünya piyasalarındaki dalgalanmalardan kolayca etkilenen ve en önemli ihracat ürünü olan bakırın yanı sıra üretimde de ithal petrol fiyatlarına bağlı bir ekonomik yapı sergilemektedir. Şili'nin ihracat gelirlerinin yarısından fazlası değerli madenlerden elde edilmektedir.

Şili'nin son yıllarda Çin ile yakınlaşması ise, ABD ve Avrupa kaynaklı krizlerin ülke ekonomisine etkisinin sınırlı tutulmasında önemli bir unsurdur. Nitekim ülkede çıkarılan bakır, Çin gibi hızlı büyüyen ülkelerden büyük talep görmekte ve bakır fiyatlarındaki artış Şili ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. EIU tahminlerine göre Çin'den gelen bakır talebi nedeniyle 2017 yılında büyüme oranı %1,6 olmuştur. EIU tahminlerine göre Şili'nin açık ekonomisi küresel gelişmelere özellikle fiyatlarındaki değişimlere ve talebe (bakır) bağlıdır. Bu nedenle büyümenin artacağı tahmin edilmektedir. 2018 yılında beklenen büyüme oranı %3,9'dur.

Madencilikten sonra ülkenin ikinci büyük ihracat sektörü olan tarımdaki büyümeyi ise, artan küresel talep ve STA'lar sayesinde büyük bir pazara ulaşma imkanı desteklemektedir. Güçlü bir sanayi üretimi olmayan Şili ekonomisini gıda işleme sanayindeki büyüme güçlü tutmaktadır. Perakende, ulaştırma, taşımacılık ve turizm sektörlerinde gelişmiş bir altyapıya sahip olan ve bölgenin finans merkezi konumundaki Şili'de hizmetler sektöründe de büyüme beklenmektedir. Hükümetin altyapı ve ticari amaçlı projelere yatırım yapması ise inşaat faaliyetlerini artıracaktır.

Dış Ticaret

Küresel ekonomik krizin olumsuz etkilerine rağmen yıllardır dış ticaret fazlası veren Şili'nin 2012 ve 2013 yıllarında dış ticareti açık vermiş, ancak 2014 yılında yeniden toparlanma gerçekleşmiştir. 2016 yılında Şili'nin dış ticaret hacmi 119 milyar dolar 2017 yılında da 125 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şili'nin Dış Ticareti (1000 Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2008	64 507 601	62 787 216	127 294 817	1 720 385
2009	55 458 977	42 805 465	98 264 442	12 653 512
2010	71 106 106	59 206 939	130 313 045	11 899 167
2011	81 437 589	74 693 536	156 131 125	6 744 053
2012	77 965 383	80 066 781	158 032 164	-2 101 398
2013	76 684 108	79 172 798	155 856 906	-2 488 690
2014	76 639 248	72 344 339	148 983 587	4 294 909
2015	62 181 118	62 495 502	124 676 620	-314 384
2016	60 732 633	58 760 906	119 493 539	1 971 727
2017	69 229 257	65 061 731	134 290 988	4 167 526
2018	75 404 118	68 518 296	143 922 414	6 885 822

İhracat

Şili'nin 2018 yılı ihracatının %24,1'i bakır ve bakır cevherlerinden oluşmaktadır. Sodalı ve sülfatlı odun hamuru (selüloz), işlenmemiş bakır, balık filetoları, üzüm şarabı, üzüm, dondurulmuş balık, uzunlamasına kesilmiş/biçilmiş ağaç, altın, taze meyveler, molibden cevheri ve demir cevheri ise Şili'nin ihraç ettiği diğer başlıca ürünlerdir.

Şili'nin İhracatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	Ürün Adı	2016	2017	2018
	Toplam (diğer ürünler dahil)	60 732 633	69 229 257	75 404 118
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	12 594 544	17 404 251	18 193 330
4703	Sodalı veya sülfatlı kimyasal odun hamuru	2 405 601	2 611 368	3 566 913
7402	Rafine edilmemiş bakır; elektrolitik rafine için bakır anotları	1 914 500	2 406 047	2 256 205
303	Balıklar (dondurulmuş)	1 301 768	1 546 020	1 820 227
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	765 949	657 503	1 340 333
0809	Kayısı, kiraz, şeftali, erik ve çakal eriği (taze)	1 132 246	761 360	1 067 257
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	848 393	982 733	970 552
2836	Karbonat; peroksikarbonat; amonyum karbomat içeren ticari amonyum karbonat	499 269	686 678	943 229
808	Elma, armut ve ayva (taze)	826 011	806 587	805 124
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	372 969	583 536	571 140
4412	Kontrplaklar, kaplamalı levhalar ve benzeri lamine edilmiş ağaçlar	348 332	310 745	440 561
4401	Yakmaya mahsus ağaçlar, ince dilimler veya yongalar halinde ağaç, talaş, döküntü ve artıklar	350 089	366 552	397 720
0811	Meyveler ve sert çekirdekli meyveler (dondurulmuş)	398 801	328 535	370 684
2834	Nitritler; nitratlar	268 517	330 694	365 227
2825	Hidrazin ve hidroksilamin, bunların anorganik tuzları, organik bazlar, diğer metal oksitler, hidroksitler ve peroksitler	191 221	253 279	323 981
1605	Hazırlanmış/konserve edilmiş kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve diğer su omurgasızları	269 989	305 734	312 504
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	342 866	323 480	278 091
7408	Bakır teller	298 067	299 753	256 945
7106	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	168 058	274 684	251 917
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	315 444	440 627	228 454
2009	Meyve ve sebze suları	183 679	178 899	218 666
7202	Ferro alyajlar	70 156	91 777	209 536
0813	Meyve (kurutulmuş) (0801, 0806'de kiler hariç)08. fasıldaki sert ve kabukluların	190 536	206 877	199 939

	<i>karışımları</i>			
2501	<i>Tuz, saf sodyum klorür ve deniz suyu</i>	130 778	129 152	198 640
7404	<i>Bakır döküntü ve hurdaları</i>	314 695	200 554	168 570
3004	<i>Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)</i>	152 127	135 559	154 893
2007	<i>Reçel, jöle, marmelat, meyve püresi ve pastları (pişirilerek hazırlanmış)</i>	135 901	142 649	146 064
9403	<i>Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları</i>	9 134	8 663	124 923
3102	<i>Azotlu mineral veya kimyasal gübreler</i>	143 861	113 517	123 103
7204	<i>Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde dilmış külçeler</i>	49 243	69 576	113 820
3920	<i>Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folye (gözeneksiz)</i>	88 357	111 566	106 164
1212	<i>Keçiboynuzu, deniz otları ve diğer algler, şeker pancarı, şeker kamışı vs.</i>	107 938	130 412	101 413
7326	<i>Demir veya çelikten eşya</i>	118 433	130 950	97 294
0306	<i>Kabuklu hayvanlar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış veya benzer işlem görmüş)</i>	69 959	83 265	94 601
1005	<i>Mısır</i>	84 320	81 415	84 228
8517	<i>Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar</i>	220 423	122 399	80 600
1509	<i>Zeytinyağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)</i>	46 933	66 163	71 289
3902	<i>Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)</i>	54 809	62 242	68 603
3923	<i>Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri</i>	77 556	79 948	67 479
0305	<i>Balıklar (kurutulmuş, tuzlanmış, salamura edilmiş veya tütsülenmiş)</i>	48 818	60 812	64 406

Şili'nin 2018 yılı ihracatında % 32,5 payla ilk sırada Çin yer almaktadır. ABD (%14,1), Japonya (%9,1), Güney Kore (%5,8) ve Brezilya (%4,6) ülkenin diğer önemli ihraç pazarlarıdır. Türkiye %0,4 payla Şili'nin 2018 yılı ihracatında 26. sırada yer almıştır.

Şili'nin İhracatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018	Ülke Payları %
	<i>Toplam (diğerleri dahil)</i>	60 732 633	69 229 257	75 404 118	100
1	<i>Çin</i>	17 393 952	19 090 878	24 494 781	32,5
2	<i>ABD</i>	8 481 740	9 996 544	10 610 978	14,1
3	<i>Japonya</i>	5 187 621	6 445 213	6 826 922	9,1
4	<i>G. Kore</i>	4 205 527	4 285 821	4 360 170	5,8
5	<i>Brezilya</i>	2 968 378	3 440 422	3 435 874	4,6
6	<i>Peru</i>	1 549 502	1 765 988	1 814 869	2,4
7	<i>İspanya</i>	1 406 796	1 786 692	1 689 730	2,2

8	Hollanda	1 668 676	1 658 378	1 563 092	2,1
9	Kanada	973 456	1 389 921	1 562 997	2,1
10	Hindistan	1 392 345	2 168 833	1 488 101	2
11	Meksika	1 206 496	1 172 227	1 334 034	1,8
12	Tayvan	1 122 633	1 283 160	1 286 492	1,7
13	İsviçre	500 006	402 420	1 143 821	1,5
14	Fransa	816 353	903 664	1 084 222	1,4
15	Almanya	710 621	1 084 942	1 044 194	1,4
...					
26	Türkiye	235 940	300 315	330 502	0,4

İthalat

Şili'nin 2018 yılı ithalatının %5'ini oluşturan binek otomobilleri haricinde; petrol yağları (%5), ham petrol (%4), telefon cihazları (%4), eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar (%3), petrol gazları (%2), kömür, bilgisayar ve parçaları (%1,9), gibi ürünler ithal ettiği görülmektedir.

Şili'nin İthalatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	Ürün Adı	2016	2017	2018
	Toplam (Diğer ürünler dahil)	58 760 906	65 061 731	68 518 296
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	3 163 215	3 849 949	4 569 212
8703	Binek otomobiller	3 274 693	4 235 843	4 394 204
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	2 271 987	3 132 451	4 120 398
8704	Kamyon-kamyonet	17 90 834	2 327 555	2 560 916
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	2 597 268	2 694 663	2 210 304
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	1 065 874	1 079 284	1 147 215
0201	Sığır eti (taze/soğutulmuş)	817 892	904 384	993 320
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	723 404	780 494	644 356
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	747 883	821 768	599 258
8502	Jeneratörler	654 661	450 634	538 204
8701	Traktörler	315 384	434 987	497 835
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	422 375	398 661	459 350
8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	412 903	496 804	441 479
6403	Dış tabanı kauçuktan, plastik maddeden, tabii veya terkip yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar	378 432	423 580	400 994
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	269 074	324 296	371 711

7225	<i>Diğer alaşımlı çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm.veya daha fazla)</i>	137 519	258 415	362 812
2304	<i>Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar</i>	262 543	282 975	344 469
2309	<i>Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar</i>	222 909	297 351	328 303
6204	<i>Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)</i>	294 599	343 918	325 098
8544	<i>İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar</i>	264 631	252 429	317 995
8474	<i>Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma, öğütme, yoğurma, kalıplama vb. Makinaları</i>	174 118	202 485	313 543
6203	<i>Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)</i>	304 422	345 767	296 556
8483	<i>Transmisyon milleri, kranklar; yatak kovanları ve mil yatakları; dişliler ve sistemleri;vidalar;dişli kutuları volan vb</i>	246 095	249 285	292 007
7326	<i>Demir veya çelikten eşya</i>	249 460	254 939	285 593
3920	<i>Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folye (gözeneksiz)</i>	241 824	258 598	280 370
8428	<i>Kaldırma, elleçleme, yükleme, boşaltma makinaları (asansörler, yürüyen merdivenler, konveyörler, teleferikler gibi)</i>	174 674	308 624	267 819
9403	<i>Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları</i>	218 075	232 314	262 326
3923	<i>Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, tıpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri</i>	213 872	225 586	253 072
2106	<i>Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları</i>	290 411	285 378	249 331
8414	<i>Hava veya vakum pompaları, hava veya diğer gaz kompresörleri, fanlar, aspiratörü olan havalandırmaya mahsus davlumbazlar</i>	197 806	221 233	237 356
3926	<i>Plastikten diğer eşya</i>	229 345	255 676	235 315
2807	<i>Sülfürik asitve oleum</i>	87 481	101 134	227 580
9405	<i>Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelaları ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve parçaları</i>	210 381	200 997	216 438
9401	<i>Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları</i>	156 346	179 016	205 753
207	<i>Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)</i>	170 443	214 737	199 622
8479	<i>Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar</i>	171 171	198 284	194 458
3304	<i>Güzellik, makyaj ve cilt bakımı için müstahzarlar (güneşlenme kremleri ve müst. dahil), manikür ve pedikür müstahzarları</i>	155 254	179 598	192 461
1701	<i>Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)</i>	246 532	179 853	190 706

4804	Birincil elyaf (kraft) kağıt ve kartonları (kuşe edilmemiş, sıvanmamış, rulo veya tabaka halinde)	110 118	127 912	184 700
3824	Dökümhane maçalarına veya kalıplarına mahsus müstahzar bağlayıcılar, kimya ve bağlı sanayide kull. diğer kimyasal ür.	183 833	174 273	182 590

2018 yılı ithalatının %22,4'ünü Çin'den gerçekleştiren Şili'nin diğer tedarikçileri ABD (%19,1), Brezilya (%9,6), Arjantin (%5), Almanya (%4,2), Meksika (%3,4), Japonya (%2,9) ve Güney Kore'dir (%2,5). Türkiye ise, Şili'nin 2018 yılı ithalatında %0,6 payla 26. sıradadır.

Şili'nin İthalatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

Sıra	Ülkeler	2016	2017	2018	Ülke Payları %
	TOPLAM İTHALAT	58 760 906	65 061 731	68 518 296	100
1	Çin	14 180 859	15 504 803	15 351 645	22,4
2	ABD	10 234 566	11 741 532	13 076 174	19,1
3	Brezilya	4 725 203	5 606 671	6 594 856	9,6
4	Arjantin	2 465 264	2 924 986	3 401 894	5
5	Almanya	2 288 171	2 650 070	2 877 093	4,2
6	Meksika	1 990 160	2 136 339	2 309 465	3,4
7	Japonya	1 965 681	2 125 747	2 019 588	2,9
8	G. Kore	1 755 163	1 955 804	1 703 999	2,5
9	Ekvador	941 458	1 433 295	1 627 356	2,4
10	İspanya	1 548 102	1 423 408	1 617 869	2,4
11	Kolombiya	797 587	1 182 780	1 410 915	2,1
12	Fransa	1 896 529	1 279 048	1 359 063	2
13	İtalya	1 091 755	1 194 336	1 263 862	1,8
14	Peru	993 299	938 397	1 109 208	1,6
15	Hindistan	723 802	807 056	954 944	1,4
...	...				
26	Türkiye	308 919	323 571	416 917	0,6

Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

1989 yılından bu yana sürdürdüğü başarılı liberal politikaları ile ikili ve çok taraflı ticaret müzakerelerinde aktif rol oynayan Şili, ticaret ortaklarının hemen hemen tamamıyla Serbest Ticaret Anlaşması imzalamıştır. Şili Dışişleri Bakanlığı DIRECON verilerine göre ülke, dünya nüfusunun %64'ünü, dünya GSYİH'sinin ise %86'sını oluşturan ülkeler ile serbest ticaret yapmakta; ihracatının ve ithalatının ise %94'ünü STA imzaladığı ülkeler ile gerçekleştirmektedir. Dünyada en fazla ülke ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalayan ülke olan Şili'nin halihazırda Türkiye dahil 64 ülke ile 25 Serbest Ticaret Anlaşması yürürlükte.

1 Ocak 1995 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olan Şili, Latin Amerika Birliği'ne (The Latin American Integration Association, The Asociación Latinoamericana de Integración, ALADI) üye olup, MERCOSUR'un da ortak üyesi konumundadır. UNASUR'un kurucu üyesi olan Şili, 2010 yılında

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne (OECD) üye olmuştur. Şili'nin Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği'ne (APEC) de üyesi mevcuttur.

Şili'nin Türkiye, Malezya, Ekvator, Kolombiya, Avustralya, Peru, Küba, Panama, Japonya, Hindistan, P-4 ülkeleri (Brunei, Yeni Zelanda, Singapur), Çin, EFTA ülkeleri (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, İsviçre), Güney Kore, ABD, AB, Orta Amerika (Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras), Meksika, Kanada, MERCOSUR (Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguay), Venezuela, Boliviya, Tayland, Hong Kong ve Vietnam ile imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları halihazırda yürürlüktedir. Hindistan ile imzalanan STA ve Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması (TPP) onay aşamasındadır. Endonezya ile de STA müzakereleri ve Pasifik İttifakı ticaret müzakereleri ise devam etmektedir. Şili ile Türkiye arasında 2008 yılında başlayan STA müzakereleri tamamlanmış ve söz konusu Anlaşma 14 Temmuz 2009 tarihinde imzalanmış ve 1 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Şili'nin imzaladığı ticaret anlaşmaları ile ilgili detaylı bilgi, DIRECON web sitesinde www.direcon.cl mevcuttur.

İthalat Rejimi

Şili, ürün sınıflandırmasında Harmonize Sistem kullanılmaktadır. Şili gümrüklerinde gümrük değerlemesi ürünün indirimsiz bedeli ve CIF değeri üzerinden yapılmaktadır. İkinci el eşyalara, eşyanın sıfır bedeli üzerinden ve kullanıldığı her yıl için %10 düşülerek (en fazla %70'e kadar) gümrük yetkililerince değer biçilmektedir. Konu ile ilgili detaylı bilgi Şili gümrükleri web sitesinden www.aduana.cl alınabilir.

İkinci el binek otomobillerin ve yük taşıma araçlarının Şili'ye ithalatı yasaktır. Bu durumun istisnaları, off-road araçları, ikinci el ambulanslar, zırhlı arabalar, karavan, cezaevi araçları, sokak ve otoyol temizleme araçları, çimento kamyonu, cenaze araçları ve itfaiye araçlarıdır.

Ateşli silahların ithalatı yasak olmamakla beraber, Şili'deki askeri birimlerin özel iznine tabidir. Bu ürünün ithalatı son yıllarda giderek daha sıkı kontrollere tabi turulmaktadır. İlaç, kozmetik ürünler, biyolojik ve biyokimyasal preparatların çoğunun ithalatı için Kamu Sağlığı Kurumu'na (Instituto de Salud Pública, www.ispch.cl) ön tescil istenmekte, ayrıca bu ürünlerin etiketleme vb. gereklilikleri de farklılık göstermektedir. Kamu ahlakı, kamu sağlığı, ulusal güvenlik ve çevre düzenlemelerine uymayan ürünlerin ithalatında özel izin alınması gerekmektedir. Bu ürünlerden bazıları; birtakım kimyasallar ve sansür gerekebilecek film, video ve TV programı gibi yayınlardır.

Gümrük Vergileri ve Diğer Vergiler

Şili'nin uyguladığı gümrük vergisi oranlarına ilişkin bilgi, Bakanlığımız web portalı Şili sayfasında yer alan "İkili Anlaşmalar" bölümünde yer alan Türkiye-Şili Serbest Ticaret Anlaşması metni incelenerek temin edilebilmektedir. İthalat prosedürlerine ve ürün standartlarına ilişkin detaylı bilgilerin ise, Avrupa Birliği Pazara Giriş Veritabanının (Market Access Database, <http://madb.europa.eu>) "Exporters' Guide to Import Formalities" bölümünden, ülke adı ve ürün GTİP'i ile arama yapılarak öğrenilmesi mümkündür.

20.269 sayılı ve 27 Haziran 2008 tarihli Kanuna göre, 18.634 sayılı ve 1987 tarihli Kanunda belirtilen sermaye malı niteliğindeki malların ithalatında ürünün menşesine bakılmaksızın %0 gümrük vergisi uygulanmaktadır. Aynı gümrük belgesi ile ithal edildiği ve değeri sermaye malının %10'unu geçmediği takdirde bu uygulama, söz konusu sermaye malının aksamı, parçaları ve yedek parçaları için de geçerlidir.

Gümrük vergilerinin haricinde, ülkeye ithal edilen lüks tüketim malları, ülkeye girişte %15 ek ithalat vergisine tabidir. Bu ürünlerden bazıları bira, nargile, elma şarabı, şarap ve şampanya; altın, platin, beyaz fildişi; mücevherat ve doğal ya da yapay değerli taşlar; kürk; karavan römorku; konserve havyar ve bunların türevleri; havai fişek, kestanefişi vb. (sanayi, madencilik ve tarımsal amaçla ithal edilenler hariç); hava veya gaz silahları ve parçaları (sualtı avcılığı hariç) ve değerli halılardır.

Üzüm likörü (pisco), viski ve aguardiente gibi likörlere %27 vergi uygulanmaktadır. Sigara ve puro gibi tütün mamulleri ile işlenmiş tütüne ise sırayla %61, %51 ve %57,9 vergi uygulanmaktadır. Katma Değer Vergisi, ithal ürünler ve yerli ürünler için aynı oranda (%19) uygulanmaktadır.

Alkollü içkilere uygulanan özel satış vergisi oranı alkol hacmine göre %13-27 arasında değişmektedir. Alkolsüz içecekler %13 özel satış vergisine tabi olup, bu vergi perakende satışlarda tüketicilere yansıtılamamaktadır.

Şili'de kurumlar vergisi 2014 yılında gerçekleştirilen reform ile %20'den %25'e yükseltilmiştir. Ayrıca şirketlerin karları üzerinden yaptıkları yeniden yatırımlarda uygulanan vergi indirimleri de kaldırılmıştır.

DL600 rejimine tabi yabancı yatırımcılara 10 yıl süreli olarak %42 sabit oranlı gelir vergisi uygulanmaktadır. Yatırımcı standart vergi rejimine tabi olmayı da seçebilmektedir. Şili vergi sistemi ile ilgili detaylı bilgi, aşağıdaki adreslerde mevcuttur:

Tarife Dışı Engeller

Şili'de genel olarak ithalatın ve yabancı yatırımın önünde az sayıda engel bulunmaktadır. Yabancı şirketler yerel şirketler ile aynı oranda korunmakta ve aynı koşullarda rekabet edebilmektedir. Ticari fatura, menşe şahadetnamesi, konşimento, navlun sigortası ve paketleme listesi gibi standart belgelerin yanı sıra, tarım ürünlerinin çoğunun ve bazı sanayi ürünlerinin ithalatında sağlık sertifikası ve bitki sağlığı sertifikası gibi belgeler, özel izinler ve onaylar gerekebilmektedir. Ürünün niteliğine göre söz konusu belgeler Ulusal Sağlık Birimi'nden (Servicio Nacional de Salud, SNS), Tarım ve Hayvancılık Birimi'nden (Servicio Agrícola y Ganadero, SAG, www.sag.cl) veya Ulusal Balıkçılık Birimi'nden (Servicio Nacional de Pesca, SERNAP) elde edilebilmektedir.

Örneğin süt ürünleri, sığır ve tavuk eti Şili Tarım Bakanlığı tarafından gözetim uygulamalarına tabi olmaz iken, evcil hayvan mamaları ve diğer hayvansal ürünler gözetime tabidir. İşlenmiş gıda ürünleri ithalatında olay/vaka bazında değerlendirme yapılması, ürünün kamu sağlığına uygunluğunun ülkeye girişte test, izin ve spesifik etiketleme koşullarına tabi olması (İspanyolca etiket, Codex Alimentarius uygulamaları vb.) maliyeti artırıcı ve bu ürünlerle pazara girişi zorlaştıran unsurlardır.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Şili'nin büyüyen sanayi tabanı ve bölgede giderek artan önemi, teknik mevzuatın uluslararası standartlara uyumunu sağlamıştır. Şili'nin standartlara ilişkin mevzuatı, Dünya Ticaret Örgütü Ticarete Teknik Engeller Komitesi'nin kılavuzlarını izlemektedir.

Ulusal Standartlar Enstitüsü (Instituto Nacional de Normalización, INN, www.inn.cl) yerli üreticilerin ISO 9000 ve ISO 14000 standartlarına uyumunu teşvik eden; standardizasyon, akreditasyon ve metroloji alanlarında teknik düzenlemelerin kullanımını denetleyen ve geliştiren bir kurumdur. Kimya endüstrisi, endüstriyel süreçlerine ISO 9000 standartlarını entegre etmiş sanayi kollarına bir örnektir.

Şili'de birçok sektörde zorunlu standartlar bulunmamakla birlikte, bu standartlara uyum sağlanması bazı sektörlerde firmalara artı değer katmaktadır. Endüstriyel güvenlik, inşaat malzemeleri, doğal gaz ve elektrik gibi sektörlerde kullanılmak üzere ithal edilen bazı ürünlerin denetleyici kuruluşun istediği gereklilikleri sağlaması gerekmektedir. Örneğin, yeni inşaatların depreme dayanıklılığına ait özel düzenlemeler bulunmaktadır.

INN'in standartları geliştirmek için uzun vadeli planı özellikle Şili'nin başlıca ihraç sektörlerine yönelik olup, bu sektörler bakır, ormancılık, tarımsal ürünler ve şarapçılıktır. Şili ayrıca kendi biyoteknoloji ve bilgi teknolojisi sektörlerini geliştirmektedir. INN tarafından geliştirilen ve onaylanan/kesinleşen düzenlemeler, Şili Devleti resmi gazetesinde (Diario Oficial) yayınlanmaktadır.

Belgelendirme, yalnızca akredite edilmiş kurumlar tarafından yapılmakta olup, akreditasyon kurumları özel, kamu, milli ve uluslararası kuruluşlar olabilmektedir. Şili makamlarınca akredite edilmiş test laboratuvarlarının listesi, INN web sitesinden elde edilebilir.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Latin Amerika'nın en dışa açık ve istikrarlı ekonomilerinden biri olan Şili, yaklaşık 17,5 milyonluk nüfusu ile görece olarak küçük bir pazar görünümünde olmasına rağmen, ülkenin son yıllarda yürüttüğü dışa açılım politikalarının etkisiyle pazarda rekabet oldukça yükündür. Şeffaf ve etkin bir devlet mekanizmasına ve yaygın dış ticaret kültürüne sahip bulunan Şili, iş yapma kolaylığı bakımından da bölge ülkeleri arasında öne çıkmaktadır.

Siyasi ve ekonomik açıdan bölgenin en istikrarlı ülkelerinden olan Şili'de yerli ve yabancı yatırımcılar arasında ayrımcılık yapılmamakta, yatırımcılara güvenilir bir yatırım ortamı sunulmaktadır. Bu durum yabancı sermayeyi oldukça artırmış olup, küresel krizlere rağmen ülkeye yabancı sermaye girişi hız kesmemiştir. Son yıllarda artan DYY girişleri, Şili'nin ekonomik büyümesinde ve gelişmesinde önemli rol oynamış; rekabetçilik, teknolojik gelişim ve bilgi birikimi de sağlamıştır.

- İnsani gelişmişlik endeksine göre dünyada 185 ülke arasında Şili 38. sırada (Norveç 1 Türkiye 71.) (UN-2015)
- Ekonomik serbestlik endeksine göre Şili, dünyada 180 ülke arasında 10. sırada (Hong Kong 1. Türkiye 60.) (The Heritage Foundation-2017)
- Küresel rekabetçilik açısından dünyadaki 137 ülke arasında Şili 33. sırada (İsviçre 1, Türkiye 53.) (World Economic Forum-2017-2018)
- İş yapma kolaylığı açısından Şili, dünyada 190 ülke arasında 55. sırada (Yeni Zelanda 1. Türkiye 60.) (Dünya Bankası-2018)

Şeffaf ve etkin bir devlet mekanizmasına ve yaygın dış ticaret kültürüne sahip bulunan Şili GSYİH'sinin %8,4'ini oluşturan doğrudan yabancı yatırımlar, ülkenin ekonomik gelişiminde önemli bir role sahiptir. Şili Merkez Bankası verilerine göre Şili 1974-2012 yılları arasında DL600 kapsamında toplam 90 milyar Dolar değerinde Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) çekmiştir. Bu süreçte AB ülkelerinin payı yaklaşık %40 olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen yatırımların %24'ü Santiago ve çevresine, %14'ü Antofagasta, %9,5'i Atacama ve %4'ü Tarapacá bölgelerine yönelmiştir. Şili'nin birden fazla bölgesine yönelen yatırımlar ise çoğunlukla enerji, telekomünikasyon ve finans sektörlerindeki projelerden oluşmaktadır.

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Şili'ye Yıllar İtibarıyla Doğrudan Yabancı Yatırım Girişi (US\$ m)

	2012a	2013a	2014a	2015a	2016b	2017c	2018c
Doğrudan yabancı yatırımlar	28.5	19.4	22.3	20.5	7.11	13.5	11.8
GSYİH'ya Oranı (%)	10.7	7.0	8.6	8.4	4.7	5.0	4.3
Yurtdışındaki Doğrudan Yatırımlar	-20.6	-9.9	-12.9	-15.8	-7.0	-10.5	-10.0
Net Doğrudan Yabancı Yatırımlar	7.9	9.5	9.4	4.7	4.6	3.0	1.8
Toplam Doğrudan Yabancı Sermaye Stoku	179.7	179.5	180.0	176.8	188.4	201.9	213.7

a: Gerçekleşme b: E.I.U. tahminleri c: E.I.U. öngörü Kaynak: EIU- Economist Intelligence Unit

Detaylı bilgi ve istatistikler Şili Yabancı Yatırım Komitesi'nin İngilizce web sitesinde (www.ciechile.gob.cl) mevcuttur.

İş Kurma Mevzuatı

Şili'de şirket kurma ile ilgili işlemler maliyetli veya çok zaman alıcı olmayıp, yaklaşık 1 ay sürmektedir. Doğrudan maliyet kalemleri avukatlık ücreti için yaklaşık 1.500 Dolar ve noter ücreti, ticaret sicil kaydı ve resmi gazetede yayınlama gibi masraflar için de yaklaşık 500 Dolar'dır. Şili'de şirket kurulması için yerel ortaklık şartı bulunmamaktadır. Kamuda birçok işlem online veya mektup yoluyla yapılmaktadır. Bütün anlaşmalar noter önünde imzalanmaktadır. Şili'de yaşayan ve geliri olan birinin kefil göstermeden herhangi bir yeri kiralaması ise oldukça zordur. Ülkedeki avukatlık ve danışmanlık firmalarının adresleri Şili Yabancı Yatırım Komitesi'nin web sitesinde listelenmektedir. www.ciechile.gob.cl

Şili'de şirket kurmanın ilk adımı, Şili Konsolosluğu'na Şili'de yatırım yapma niyetine ilişkin bir bildirimde bulunmaktır. Bu formda işin niteliği ve yatırım yapılacak sermaye miktarına ilişkin bilgiler bulunmalı, ayrıca Devamlı İkametgah için vize başvurusu yapılmalıdır. Bu vize ile şirketin Şili'de yerleşik olma statüsü resmileşmekte ve ülkede ticari faaliyetlerde bulunulabileceği belirtilmektedir.

Şili'de tüzel kişilik kurulması ortalama 27 gün sürmekte ve 9 farklı prosedür gerektirmektedir. Şili Merkez Bankası'na sermaye payı yatırıldıktan sonra, Ticaret Siciline kayıt (Registro de Comercio) ve resmi gazete (Diario Oficial) ilanı ve Vergi Dairesi'ne başvuru gibi işlemler yapılır. Konu ile ilgili detaylı bilgi http://www.investchile.com/investors_guide adresinde mevcuttur.

Şili kanunlarına göre ülkede değişik türlerde şirket kurulması mümkün olup, her bir şirket türü farklı hukuki uygulamalara ve vergiye tabidir. Bu şirket türleri; anonim şirket (sociedad anónima), kolektif şirket (sociedad colectiva), limited şirket (sociedad de responsabilidad limitada), komandit şirket (sociedad en comandita) ve kooperatiflerdir.

Şili'de ortak girişim (joint venture) ve lisans anlaşmaları yapmak için ise; ülkedeki hukuki işlemleri ve vergi yükümlülüklerini takip edecek, kanunlara uygun şekilde kurulmuş olan yerel bir ortak ile çalışmak gerekmektedir. İdari ve ticari konularda ve kar dağıtımı gibi husular, ortaklar arasında yapılacak sözleşmeler ile belirlenecektir.

Şili İş Kanunu hükümlerine göre, Şili'de kurulan şirkette çalıştırılacak yabancı işçilerin sayısı, 25'ten fazla çalışana sahip şirketler için maksimum %15 ile kısıtlanmıştır. 25'ten az çalışanı bulunan şirketler ise bu hükme tabi değildir. Bu oran, işverenin Şili'de istihdam ettiği toplam çalışan sayısı üzerinden hesaplanmaktadır. Asgari çalışma yaşı 18'dir. Konu ile ilgili detaylı bilgi www.inspecciondeltrabajo.cl adresinde mevcuttur.

Şili'de son 10 yılda gerçekleşen grevlerin sayısı az olup, genellikle madencilik, sağlık, eğitim, ulaşım ve kamu hizmetleri alanlarında greve gidilmektedir. Sendika üyeliğinde gönüllülük esas olup, işgücünün yaklaşık %13'ü sendikalıdır. İşletmelerde birden fazla sendika bulunmaktadır ve yönetim sendikalarının herhangi biri ile toplu anlaşma için pazarlık yapabilmekte veya işçi grupları ile doğrudan görüşebilmektedir. Sendikalar konfederasyonlar veya ulusal düzeyde işçi merkezleri oluşturabilmekte ve uluslararası işçi federasyonlarına üye olabilmektedirler. Anlaşmalar genelde firma düzeyinde müzakere edilmekte ancak birden fazla firmayı kapsayacak şekilde de pazarlık yapılabilmektedir.

Asgari ücret, çalışma saatleri, fazla mesai, ücretli yıllık izinler ve tatiller İş Kanunu ile belirlenmektedir. Haftalık maksimum çalışma süresi Cumartesi günleri dahil 45 saat ve günlük fazla mesai 2 saattir. İşverenler herhangi bir bayram tatiline ek olarak haftada en az bir gün tatili garanti etmek zorundadır. Çalışanların yılda 15 iş günü (üst üste 21 gün) izin hakkı bulunmaktadır. Kadın çalışanlar doğumdan 42 gün önce ve sonra 180 gün izin alma hakkına sahiptir. Asgari ücret ayda 182.000 Şili Pesosu (yaklaşık 375 Dolar) civarındadır. İşten çıkarmalarda işveren gerekçelerini ortaya koyarak yasal tazminatı işçiye ödemekle yükümlüdür. Brüt maaştan %7 oranında sağlık

sigortası, %12 emeklilik sigortası ve maaşa göre %40'a varan oranda gelir vergisi kesintisi yapılmaktadır.

2007 yılında yürürlüğe giren Yeni Taşeronluk (dışarıdan kaynak kullanımı) Kanunu, Şili makamlarının ve şirketlerin farklı yorumları nedeni ile belirsizliğe yol açmış, özellikle madencilik ve ormancılık sektörlerinde daha iyi çalışma koşulları isteyen işçilerin protestolarına yol açmıştır. Kanun, dışarıdan kaynak kullanımını iki aktivite şeklinde tanımlamaktadır; taşeronluk hizmeti alımı ve dışarıdan işçi kullanımı. Taşeronluk, bir firmanın belirli bir işlemi kalıcı olarak dışardan başka bir firmadan o işlemle ilgili tüm sorumluluğun taşeronu devredilerek ve taşeronun işgücü ile karşılaması durumudur. Fakat Kanun, firmaların ana ekonomik aktivitesinin dışarıdan sağlanmasına izin vermemekte; dışarıdan "geçici" işçi kullanımını 90 gün (bazı durumlarda 180 gün) ile sınırlandırmaktadır. Kanun, "geçici" işçilerin sayısına da sınırlamalar getirmektedir.

Şili'de firmaların yarısından fazlası üretimlerini taşeronlara yaptırmakta, %20,7'si ise ana ekonomik aktivitelerini alt yüklenicilere vermektedir. OECD verilerine göre, Şili'de yoksulluğun ve gelir adaletsizliğinin önüne geçilebilmesi için istihdama ve aktif sosyal politikalara daha fazla yatırım yapılması gerekmektedir.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Şili'de ulusal ve yabancı şirketlere ayrımcılık yapılmadığından, yabancı yatırımların sübvansede edilmesi ya da özel vergi muafiyeti sağlanması gibi uygulamalar da bulunmamaktadır. Ancak uzak/dezavantajlı coğrafi bölgelerde birtakım bölgesel teşvikler ya da bilgi teknolojileri sektöründe teşvik uygulanabilmektedir. Bu teşvikler, fizibilite çalışmalarına eş finansman programları, sanayi bölgelerinde arazi satın alma, yerel çalışan istihdamı, proje finansmanında kolaylık tanınması şeklinde olabilmektedir.

Şili'ye yabancı yatırımlar DL600 Yabancı Yatırım Statüsü kapsamında ya da Merkez Bankası tarafından yürütülen CFER (Compendium of Foreign Exchange Regulations) programının XIV. bölümü kapsamında değerlendirilmektedir. DL600 bünyesinde değerlendirilecek yatırımların asgari değeri nakit 5.000.000 ABD Doları ya da sabit varlıklar, teknoloji, borç sermayesi ve karın geridönüşümü durumlarında 2.500.000 ABD Doları olmalıdır. Bu tutarın altındaki ve 10.000 ABD Doları'ndan yüksek değerdeli yatırımlar ise CFER kapsamına alınmaktadır. Bu durumda Şili Devleti ile sözleşme imzalanmasına gerek bulunmamakta, yalnızca Merkez Bankası yabancı para ile yapılan bu yatırımlara izin vermektedir. Yatırımcı bir ticari banka ya da yetkili finans kurumu aracılığıyla Merkez Bankası'na bildirimde bulunmaktadır.

600 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (DL600) ile düzenlenen ve 1974 yılından bu yana uygulanan Yabancı Yatırım Statüsü'ne göre; ülkeye sermaye, maddi varlık veya diğer yatırım araçlarının girişini sağlayan yabancı yatırımcılar Şili Devleti ile Yabancı Yatırım Sözleşmesi imzalayabilmektedir. Bu sözleşme ile yatırımcılar sonradan değiştirilemeyen veya iptal edilemeyen haklara sahip olabilmektedir. Borsada işlem görme, sermaye ve kar transferi, eşit muamele ve vergi rejimi gibi konular bu sözleşmede düzenlenmektedir. Konu ile ilgili detaylı bilgi için: www.ciechile.gob.cl.

Şili Ekonomik Gelişme Ajansı (CORFO), belirli sektörlerde Santiago dışındaki eyaletlerde doğrudan yabancı yatırımları teşvik etmek amacıyla "Chile Invests" Planını uygulamaktadır. Özellikle biyoteknoloji, Ar-Ge, elektronik ve mühendislik alanlarında, madenlerin katma değer artışı sağlanarak ihracatının artırılması için çeşitli teşvikler sunulmaktadır. Plan kapsamında yenilenebilir enerji projelerindeki yatırımlar da teşvik edilmektedir. CORFO, yenilenebilir geleneksel olmayan enerji projelerinin yatırım öncesi fizibilite çalışmalarına eş finansman programları sağlamaktadır (<http://www.hacienda.cl>).

Kuzeydeki Arica ve Parinacota eyaletleri ile Aysén and Magallanes bölgelerinde ve güneydeki Patagonya ismi verilen Los Lagos bölgesinin bir kısmında firmalara vergi indirimleri sağlanmaktadır (Şili Ekonomik Gelişme Ajansı-CORFO, www.corfo.cl).

“Şili Rekabet Planı” çerçevesinde sağlanan yatırım teşvikleri ise, halka arz edilen hisse senetleri, bonolar, yatırım fonu ve emeklilik fonu gelirlerinde kurumlar vergisi muafiyetleri içermektedir. Ayrıca Ulusal Kümelenme Programı çerçevesinde inovasyonun artırılması ve büyüme potansiyeli yüksek olan sektörlerin (hizmetler, gıda, madencilik, hobi turizmi ve tarım) güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

2002 yılında Şili Hükümeti Yatırım Platformu girişimi ile uluslararası şirketlerin Latin Amerika'daki genel merkezlerini Şili'ye çekmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda belirli koşulları sağlayan şirketlere birtakım vergi muafiyetleri gibi teşviklerden yararlanma imkanı sunulmuştur. Böylece yabancı yatırımcılar ile Şilili şirketler arasında şirket birleşmelerinin ve ülkeye yabancı sermaye girişinin hızlandırılması sağlanmıştır.

Şili Devleti yabancı yatırımları teşvik etmekle birlikte, ülkedeki balıkçılık şirketlerinde ve medya sektöründe yabancılar yatırım yapamamaktadır. Telekomünikasyon sektöründe böyle bir kısıtlama olmamakla birlikte, lisans alınması gerekmekte ve bu lisansların sayısı kısıtlıdır. Bunun haricinde bakır madenciliği sektöründeki projelerde Şili Bakır Komisyonu'ndan, balıkçılık sektöründe Balıkçılık Müsteşarlığı'ndan, bankacılık sektöründe Bankacılık ve Finans Kurumları Düzenleme Kurulu'ndan, sigorta ve yatırım fonu sektörlerinde ise Menkul Kıymetler ve Döviz Komisyonu'ndan izin alınması gerekmektedir. Bunların haricinde Emeklilik Fonu ve Özel Sağlık Sigortası ile ilgili düzenleme kurullarından, çevreye etkisi olabilecek projelerde ise Çevresel Değerlendirme Birimi'nden izinler gereklidir. Nükleer enerji, savunma, deniz taşımacılığı, emlak ve madencilik sektörlerinde de ulusal güvenliğe dair kısıtlamalar mevcuttur.

Serbest Bölgeler

Şili'de biri kuzey limanındaki Iquique (Bölge I) ve diğeri bir güney şehri olan Punta Arenas (Bölge XII) olmak üzere iki adet serbest bölge bulunmaktadır. Bu bölgelerde kurulu olan imalat şirketleri kurumlar vergisinden, KDV ve gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır. Reeksport edilecek mallar vergiden muaf olmakla beraber, Şili piyasasında satılacak ürünler %19 oranında KDV'ye ve bölgeden çıkarılırken ithalat vergisine tabidir (yakın bölgelere yapılacak satışlar üzerinden CIF değerinin %0,8'i oranında alınan düşük vergiler hariç olmak üzere). Aynı istisnai hükümler Arica'da (Bölge XV) bulunan ve 2007 yılında kurulan Chacalluta ve Las Americas Sanayi Parklarındaki imalatçılar için de geçerlidir. Madencilik, balıkçılık ve finansal hizmetler gibi sektörlerde serbest bölge ayrıcalıkları uygulanmamaktadır. Serbest bölgelerde kurulu yönetim şirketleri gümrük tarifi, KDV ve diğer ithalat vergileri, Gelir Vergisi Kanunu'nda gösterilen ilk kategori gelir vergisinden ve serbest bölgedeki faaliyetlerinde kullandıkları mal ve hizmetler üzerinden alınan KDV'den muaftırlar.

Kamu İhaleleri

İhale başvuruları yazılı şekilde ve İspanyolca dilinde yapılmalıdır. Kazanan teklifler kazananın ismi ve kontrat bedelini içerir şekilde yayınlanmaktadır. İhaleler, ihaleden en az 30 gün önce duyurulmaktadır.

Şeffaflığı artırmak, ihale sürecini güçlendirmek ve ihale masraflarını azaltmak amacı ile Mart 2000'de kurulan Şili Devleti ihale web sitesinden (www.chilecompra.cl) kamu ihalelerinin takibi mümkündür. Bu sitede askeri alımlar da dahil olmak üzere tüm ihaleler yayınlanmaktadır.

Kamu ihalelerine teklif verecek olan yerel ve yabancı şirketlerin Şili Kamu İhale Kurumu'na (Dirección de Aprovechamiento del Estado) kayıt yaptırmaları ve teklif bedelinin %10'u tutarında bir meblağı teknik şartname ve teslim tarihlerine uyum sağlamak amacıyla yatırımları gerekmektedir.

Kamu ihalelerine katılmak isteyen firmaların Şili'deki ihale süreçlerine hakim ve bağlantıları güçlü bir yerel temsilci ile çalışmaları tavsiye edilmektedir.

Şirket Birleşmeleri ve Marka Satınalma

Şili Devleti tarafından yerli firmaların yurt dışındaki satın alma ve birleşme operasyonlarına sağlanan bir devlet desteği bulunmamaktadır. Ernst&Young tarafından Mergermarket Verlaine dayanılarak yapılan bir çalışmaya göre, değer olarak satın alma ve birleşme işlemlerinin yarıdan fazlasının perakende sektöründe olduğu; altyapı, inşaat, enerji ve madencilik sektörlerinin ise öne çıkan diğer sektörler olduğu belirtilmektedir.

Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Şili, Bakanlığımız tarafından 2018-2019 döneminde Öncelikli Ülkelerden birisi olarak belirlenmiştir.

Türkiye ile Şili, birbirinden çok uzak coğrafyalarda yer almasına rağmen, iki ülke halkı arasında özel bir sempati vardır. 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni ilk tanıyan Latin Amerika ülkesi Şili olmuştur. Bu davranış Türkiye'de, Şili ulusunun milli bağımsızlığı ve ülkeler arasındaki dostluğa verdiği değerin somut bir ifadesi olarak kabul edilmiş ve her iki ülke arasında 1926 yılında imzalanan Dostluk Anlaşması ile ikili ilişkilerin sağlam temelleri oluşturulmuştur. İki ülke arasındaki ticari ilişkiler ise 1970'li yıllarda başlamıştır.

Türkiye ile Şili arasındaki ticaret yıllar itibarıyla incelendiğinde, söz konusu ülkeye gerçekleştirilen ihracatın 2009-13 yılları arasında düzenli olarak arttığı, iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2015 yılı itibarıyla 470 milyon Dolar olup, ülkemiz aleyhindeki dış ticaret açığının aynı yıl % 42,6 düşüşle yaklaşık 95 milyon Dolar düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. 2016 yılında ise ticaret hacmimizdeki % 4 oranında gerileme ithalatımızdaki % 18 dolaylarındaki düşüşten kaynaklanmıştır. Aynı dönemde ihracatımız %16 oranında artmıştır. 2017 yılında ticaret hacmi %15 oranında artarak 520 milyon dolar olmuştur. 2017 yılında Şili'ye ihracatımız 255 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye-Şili **Dış** **Ticaret** **Değerleri** **(1000** **Dolar)**

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2007	41.843	533.969	575.812	-492.126
2008	150.267	324.110	474.377	-173.842
2009	37.435	200.387	237.822	-162.952
2010	81.222	311.709	392.931	-230.488
2011	130.616	474.341	604.957	-343.725
2012	174.998	465.852	640.850	-290.854
2013	219.338	405.861	625.199	-186.523
2014	198.614	363.304	561.918	-164.690
2015	187.919	282.572	470.588	-94.557
2016	217 157	232 972	450 129	- 15 815
2017	254 626	265 000	519 626	- 10 374
2018	386 347	370 584	756 931	15 763
2018*	84 343	89 207	173 549	-4 864
2019*	82 612	36 215	118 827	46 397

İhracat

Şili'ye 2018 yılı ihracatımızda ilk sırada yer alan inşaat demiri ihracatı 64 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İkinci sırada 28 milyon dolarla binek otomobil ihracatı yer almakta, bunu 27 milyon dolarla otobüs-minibüsler, 26 milyon dolrula kamyon-kamyonet ihracatı akip etmektedir.

İthalat

Türkiye'nin Şili'den 2018 yılında gerçekleştirdiği ithalatın % 50'sini rafine bakır ve bakır alaşımları oluşturmaktadır. Geri kalan ithalatımız ise büyük ölçüde potasyum kabuklu meyveler (ceviz, badem), nitrat, büyükbaş hayvan, balık yağı, karbonat, tohumlar, odun hamuru, lamine edilmiş ağaçlar ve tarım ilaçları oluşturmaktadır.

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

Güçlü rakiplerin varlığına karşın bölgenin en gelişmiş ve liberal ülkelerinden biri olan Şili ile ülkemiz arasında yürürlükte olan Serbest Ticaret Anlaşması'nın da olumlu katkısıyla Türk ürünlerinin tanıtımına yönelik aktif bir strateji uygulanarak bu ülkeye yönelik ihraç ürünlerimizin çeşitlendirilmesi mümkündür. Ayrıca her iki ülke de, coğrafi konumları ve bölgesel ilişkileri nedeniyle kendi pazarları yanında, dahil oldukları bölgesel işbirlikleri kapsamında diğer pazarlara da giriş fırsatı sunmaktadır.

Tarım ve gıda ürünlerinden bisküvi, şekerli ve çikolatalı mamuller, zeytinyağı, zeytin, maya ve kuru kayısı; sanayi ürünlerinde ise demir/çelik çubuklar, traktörler, ısıtması elektrikle olmayan demir-çelik radyatör, jeneratörler, demir/alaşımsız çelikten profil, oto yedek parça, kauçuktan yeni dış lastikler, otomobil ve steysin vagonlar, ev tekstili, ağır iş makine ve cihazlarının aksam ve parçaları ve eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar Şili pazarında potansiyel arz etmektedir. Madencilik ve savunma sanayi sektörlerinde de iki ülke arasında işbirliği imkanları mevcuttur.

Değişen tüketim kalıpları çerçevesinde Şili'de büyüme potansiyeli olan sektörler; otomobil, televizyon (özellikle LCD ve plazma), kozmetik ve kişisel hijyen ürünleri, spor giyim, ev hayvanları sektörüne yönelik ürünler, geniş bant internet sistemleri ve taşınabilir PC ve akıllı cep telefonu pazarıdır. Ayrıca gerek çevresel duyarlılıklar çerçevesinde yenilenebilir enerjiye duyulan ilgi, gerekse uzun vadede tasarruf nedenleriyle hane halkları ve işyerleri tarafından güneş enerjisine yönelik talepte de düzenli bir artış gözlenmekte olup, güneş panelleri pazarı genişlemektedir.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Dağıtım Kanalları

Şili'de bir bağlı kuruluş ya da şube açmak, Şili pazarına girmek isteyen ihracatçılar için önemli bir başarı unsurudur. Yurt dışında yasal olarak kurulmuş herhangi bir şirket Şili'de kendi adı altında yetkilendirilmiş bir şube (agencia) kurabilir. Özellikle pazara yeni girecek ihracatçılar için başka bir pratik ve daha çok tercih edilen pazara giriş stratejisi ise alıcılara erişimi iyi olan ve teknik uzmanlığa sahip bir acente ya da temsilci atamaktır. Küçük ya da orta ölçekli şirketler Şili pazarına genellikle bir acente, distribütör ya da toptancı ile girmeyi tercih etmektedir. Şili'de neredeyse tüm firmaların merkez ofisleri Santiago'dadır. Büyük firmaların Iquique ve Punta Arenas serbest ticaret bölgeleri de dahil olmak üzere ülkenin diğer bölgelerinde şubeleri bulunmaktadır. Acente/temsilci komisyonları ürüne göre değişmekle birlikte, %5–10 arasındadır.

Şili, iş dünyasındaki ilişkilerin başarı için anahtar durumda olduğu, görece olarak küçük bir pazardır. Hizmetler sektöründe; özellikle bankacılık/finans ve telekomünikasyon sektörlerinde genellikle

doğrudan pazarlama kullanılmaktadır. Katalog ile ve internet üzerinden satışlar Şili pazarında yaygın yöntemler olmamakla birlikte; orta ve üst gelir düzeyindekiler, gençler ve interneti yakından takip eden profesyoneller bu yöntemleri giderek daha fazla kullanmaktadır.

Geleneksel Şili tüketicileri, kataloglardan bakarak satın almaktan ziyade genellikle mağazaları gezmeyi tercih etmektedir. Tüketiciler satış sonrası hizmetleri sağlayacak ve herhangi bir problem çıkması durumunda başvurabilecekleri bir mağazadan satın almayı tercih etmektedir. Kredi kartı kullanımı yaygın olmamakla birlikte giderek artmaktadır.

Şili'ye ithal edilen mallar için en önemli giriş noktaları limanlardır. İhracatın %97'si, ithalatın ise %59'u başta San Antonio ve Valparasio limanları olmak üzere limanlar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Geriye kalan ticaret ise havayolu, karayolu ve demiryolu (özellikle Arjantin, Brezilya ve Boliviya'dan) aracılığıyla yapılmaktadır. Malların ülke içinde giriş noktasından nihai varış noktalarına dağıtımında karayolu ve demiryolu kullanılmaktadır. Şili'nin demiryolu ağı çok geniş olmayıp, demiryollarının modernleştirilmesi planlanmaktadır. Ülkenin lojistik altyapısı modernize edilmiş, çok sayıda dağıtım merkezi ve depo (özellikle çok katlı mağazalar, süpermarket zincirleri ve dağıtım şirketleri gibi büyük perakendeciler tarafından) inşa edilmiştir. Kurye ve taşımacılık şirketleri ülke çapında etkin bir biçimde faaliyet göstermektedir.

Tüketim Piyasası, Tüketici Tercihleri ve Tüketim Harcamaları

Şili'de kadınların çalışma hayatına katılımında önemli artış vardır (yaklaşık %40). 1960'larda bir kadın ortalama 5 çocuk sahibi olurken, bu sayı günümüzde 2'ye gerilemiştir. Çocuk ölüm oranları sürekli gerilemekte ve ortalama yaşam beklentisi artmaktadır. Orta sınıf genişleyerek güçlenmekte, yoksulluk azalmaktadır. Nüfus giderek daha fazla büyük şehirlerde yoğunlaşmakta, eğitim görülen yıl sayısı ve özel üniversitelerin sayısı artmakta, banka müşterilerinin sayısı ile kredi kullanım oranları yükselmektedir. Dış turizm yoluyla da Şili dünyada giderek daha fazla tanınmaktadır.

Güvenliğin giderek artan bir sorun haline gelmesi ailelerin eğlence alışkanlıklarını değiştirmekte, bir yandan evlerin güvenlik önlemleri artırılırken, diğer yandan çocukların boş zamanlarını evlerinde geçirmeleri için daha fazla bilgisayar, büyük ekran televizyon vs. satın alınmaktadır. Teknolojiye adaptasyon ve erişim çok hızlıdır. Cep telefonu, cep bilgisayarı kullanımı ve internet erişimi çok yaygındır. Nüfusun % 48'i internetten alışveriş yapmaktadır.

Şehirleşme ve zenginleşmeye paralel olarak ihtiyaçlar hiyerarşisinin üst basamaklarında yer alan ruhsal ve bedensel gelişime ilişkin tüketim kalıpları (spa, yoga, dekorasyon, plastik cerrahi, spor, kozmetik) giderek önem kazanmaktadır. Çevre bilinci ve sosyal sorumluluklar tüketim alışkanlıklarını ve marka tercihlerini giderek daha fazla etkilemektedir. Tüketici hakları konusunda genel bir bilinçlilik söz konusudur. Tüketicilerin %82'si haksızlığa uğradığında şikayetçi olmakta, %62'si haksızlığa yol açan firmayla iş yapmaya son vererek cezalandırma yoluna gitmektedir. Kamu otoritesine iletilen her üç şikayetten ikisi tüketici lehine sonuçlanmaktadır.

Ürünün niteliğine göre değişmekle beraber, genel olarak fiyat Şili pazarında rekabetin anahtarıdır. Özellikle tüketici elektroniği, ev aletleri ve otomobil gibi ürün gruplarında Tayvan, Çin, Hindistan ve Güney Kore menşeli düşük fiyatlı ürünler, Avrupa ya da Kuzey Amerika menşeli yüksek fiyatlı ürünlere kıyasla daha fazla tercih edilmektedir. İleri teknoloji ürünleri veya ağır makinelerde ise fiyat ayırt edici bir faktör değildir. Fiyatın yanı sıra kalite, dayanıklılık, teknoloji, müşteri desteği ve satış sonrası hizmetler de satın alma kararlarını etkileyen önemli unsurlardır.

Tüketici hizmetleri, pazara girişte ve tutunmada birçok ürün için başarının temelidir. Teknik eğitim ya da satış sonrası teknik destek gerektiren ürünler için, yerel bir firma ile çalışmak önemlidir. Nitekim Şili toplumunda bağların kuvvetli olması nedeniyle, firma itibarı kısa bir sürede kazanılabilmekte veya kaybedilebilmektedir.

2014 yılı itibarıyla kişi başı özel tüketim harcamaları 9.191 ABD Doları civarında olup, 2015 yılı için beklenen artış reel olarak %1,9'dur. Tüketim harcamalarının dağılımına bakıldığında; gıda ve alkolsüz içecekler, ev eşyaları ve hizmetler, sağlık hizmetleri ve ürünleri, hazır giyim ve ayakkabı, konut, lojistik, telekomünikasyon, eğitim, oteller ve yiyecek-içecek tedariki, tatil ve eğlence, alkollü içecekler ve tütün harcamaları öne çıkmaktadır.

Reklam, Promosyon ve Satış Teknikleri

Televizyon, radyo, gazete ve dergi reklamları, Şili pazarında satışları artırmak için kullanılan başlıca yöntemlerdir. Çoğu Şili Reklam Ajansları Birliği'ne (ACHAP, www.achap.cl) kayıtlı olarak çalışan özel reklam ajansları, reklamcılık işini yürüten başlıca kuruluşlardır. Reklam harcamalarının %44'ü kablolu TV, %25'i gazeteler, %9'u reklam panoları/posterler, %7'si radyo kanalları, %2'si dergiler, %6'sı kablo TV, %10'u internet ve %0,3'ü filmler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Radyo, Şili'de en yaygın kitle iletişim aracıdır. Ülke genelinde yaklaşık 800 radyo istasyonu bulunmaktadır. Ulusal Radyo Birliği verilerine göre (The National Radio Association, ARCHI) ülkede 179 AM ve 614 FM istasyonu; Santiago'da ise 24 AM ve 32 FM istasyonu bulunmaktadır. Şili nüfusunun %93'ünün radyo dinlediği, bu oranın başkent Santiago'da %97 düzeyinde olduğu belirtilmektedir. Radio Cooperativa (93.3), Radio Duna, (89.7), Radio Bio Bio (99.7), Radio ADN (91.7) ve Radio Agricultura (92.1) en çok dinlenen radyo istasyonlarıdır.

Şili'de ulusal ve yerel düzeyde yaklaşık 50 çeşit gazete mevcut olup, bunların 9'u Santiago'da basılmaktadır. El Mercurio ve La Tercera, Şili'nin en fazla tiraja sahip gazeteleri iken, haftada bir yayımlanan Qué Pasa, iki haftada bir yayınlanan El Periodista, Ercilla, La Cuarta ve Pulso ülkenin en fazla tiraja sahip dergileridir. Santiago'da basılan ekonomi ve finans gazeteleri El Diario ve Estrategia, tabloidler Las Ultimas Noticias, La Cuarta, La Segunda, Publimetro ve La Hora'dır. Ayda bir yayımlanan Capital, AméricaEconomía, Poder ve Gestión ise ülkenin en fazla okunan iş dergilerindendir.

Şili'de internet satışlarının değerinin 1,5 milyar Dolar'ı aştığı tahmin edilmektedir. Bu büyümede, e-ticaretin dinamizminin ve mobil telefon kullanımındaki artışın etkili olduğu tahmin edilmektedir. Ülkedeki B2C (firmadan müşteriye) e-ticaret sitelerinden başlıcaları; www.falabella.cl, www.paris.cl, www.ripley.cl, www.sodimac.cl, www.lan.cl ve [www.jumbo.o.cl](http://www.jumbo.cl) olarak sıralanmaktadır.

Fiyatlandırma

Şili'de fiyatlandırma CIF bedeli üzerinden ve karmaşık olmayan bir şekilde yapılır (maliyet artı genellikle sabit olan gemiden depoya harcamalar). Tüketim malları için, doğrudan satışta brüt kar oranı genellikle %30–50 arasında, bir dağıtım zinciri var olduğunda ise ithalatçı/dağıtıcı ve perakendecinin her biri için %20–30 arasındadır. Geniş kitlelere sunulan ürünler için nihai fiyat, Asya ve Brezilya menşeli ürünlerle rekabet edebilir düzeyde olmalıdır. Yüksek fiyatlı ürünler için niş pazarlara yönelik özel fiyatlandırma yapılmalıdır. Daha özelleşmiş ürünler, genelde %5–10 arasında kar alan distribütörler ya da komisyon karşılığı çalışan acenteler tarafından satılmaktadır.

Şili'de Katma Değer Vergisi (İspanyolca'da "IVA") 1 Ekim 2003'ten bu yana %19'dur. Gümrük vergileri ve KDV ithalatçı tarafından ödenmektedir. İstisnai olarak, kamu kuruluşları bu vergileri ödememekte, ayrıca bazı lüks mallara daha yüksek ithalat vergisi uygulanmaktadır.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Şili'ye ithal edilen birçok ürün, ortak etiketleme şartlarına tabidir. Etiketler İspanyolca dilinde düzenlenmeli ve metrik ölçüler kullanılmalıdır. Tüketim mallarının etiketi üzerinde ürünün menşei belirtilmeli, ambalajlı ürünlerde ürünün kalitesi, sağlığı, içerik bilgileri ve net ağırlığı/ölçüleri açık bir şekilde gösterilmelidir. Konserve gıda, ayakkabı, gıda ürünleri, elektrikli makineler, likit ya da

sıkıştırılmış doğal gaz ekipmanları (LNG ve CNG), plastik, şarap ve diğer alkollü içecekler, tekstil ve hazır giyim, buğday unu, deterjan ve tarımda kullanılan böcek ilaçları gibi ürünler için spesifik düzenlemeler mevcuttur.

Şili'ye ithal edilen konserve edilmiş ya da paketlenmiş gıda ürünleri için ürünün içeriğini, içerdiği katkı maddelerini, üretim ve son kullanma tarihini, üreticinin ya da ithalatçının ismini gösteren İspanyolca etiket düzenlenmesi; ayrıca net ağırlık/ölçü ve içerik ile ilgili bilgilerin metrik ölçüler ile gösterilmesi gerekmektedir. Bu şartları sağlamayan ürünler ithal edilse bile, gerekli işlemlerin nihai tüketicie satışa sunulmadan önce sağlanması şart koşulmaktadır.

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

İş görüşmeleri Aralık ayının son haftasından Şubat ayı sonuna kadar yapılmamalıdır. Noel taili ve okulların yaz tatiline çıkması nedeniyle bu aylar görüşmeler için pek uygun değildir. Şili'de sosyal aktiviteler belirtilen süreden daha geç başlayabilse de, iş görüşmelerinde zamanlamaya önem verilmektedir. Randevularda genellikle dakik olmalarına rağmen, görüşmelerde ve genelde acelecilik yoktur. İlk ziyarette hediye götürmeye gerek olmasa da kibar bir davranış sayılacaktır.

Şilili iş adamlarının çoğu iyi eğitilmiş olup, sık seyahat etmektedirler. İş görüşmelerinde resmi dil olan İspanyolca ve İngilizce konuşulmaktadır. Ancak görüşmelere İspanyolca konuşabilen bir personel ya da bir tercüman ile katılım sağlanması tavsiye edilmektedir. Ürünün ve şirketin tanıtımına yönelik materyaller de İspanyolca olarak hazırlanmalıdır. İngilizce ve İspanyolca olarak düzenlenmiş bir kartvizite sahip olmak oldukça faydalıdır. Karşılıklı hitap şeklinde soyadı kullanılmaz. Bay (Don) ve Hanım (Senora) hitaplarından sonra isim söylenmektedir.

Şilili iş çevrelerinde dış görünüş oldukça önemlidir. Büyük şehirlerde ve belirli sektörlerde iş kıyafeti daha da önemlidir. Giyim tarzı genelde resmi olup, erkekler için takım elbise ve kravat, bayanlar için ise etek ya da pantolondan oluşan bir takım elbise giyilmesi önerilmektedir. Erkekler genellikle öğle tatili için dahi ceket giyerek ofisten çıkmaktadırlar.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri Şili'ye yapacakları seyahatlerde vizeden muaftır. Şili'de oturma izni olmayan ve gelir gösteremeyen kişilere hesap açılamamaktadır. Şirket ile olan iş sözleşmesi ile oturma izni alınabilmektedir. Ancak bu bilgilerin seyahat öncesinde Şili temsilciliklerine teyit ettirilmesi önerilmektedir. www.mfa.gov.tr

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Şili'de iş ziyaretlerinin yaz dönemi olan Ocak-Şubat haricindeki aylarda yapılması önerilmektedir. Çalışma saatleri genelde Pazartesi-Cuma günleri 09.00-18.00 arasındır. Öğle yemekleri genellikle 13.00'te başlayıp, iş görüşmesi de yapılacaksa 2-3 saat sürebilir.

Bankalar 09.00-14.00 saatleri arası, kamu binaları 09.00-18.00 arası, mağazalar Pazartesi-Cuma günleri 09.00-21.00, Cumartesi günleri ise 09.00-14.00 ya da 09.00-16.00 arasında açıktır. Süpermarketler ve alışveriş merkezleri genellikle 23.00'e kadar, hatta Pazar günleri ve tatillerde de açıktır.

Para Kullanımı

Şili'nin resmi para birimi Şili Pesosu'dur (CLP), 1 Peso (Ps) = 100 centisimos. Döviz bürolarında (Casas de Cambio) döviz değişimi yapılması mümkün olup, ATM'ler de yaygındır.

Türk bankalarından alınan kredi kartları ile Şili'de her bankamatikten para çekilememektedir. Türkiye-Şili arasında yapılan banka havalelerinin yerine ulaşması ortalama 5 iş günü sürmektedir.

Yerel Ulaşım

Şili'deki ana yolların ve ücretli otoyolların durumu oldukça iyidir. Santiago'nun dışındaki ikincil yollar daha az bakımlı olup, kırsal alanlarda stabilize ve toprak yollar da bulunmaktadır. Demiryolu ulaşımı ise daha az gelişmiş olup, Santiago ve Chillan şehirleri arasında merkezi bir demiryolu hattı bulunmaktadır (www.efc.cl).

Şili'nin Latin Amerika'daki diğer ülkeler ile havayolu ulaşımı bağlantıları gelişmiş düzeydedir. Halihazırda Türk Hava Yollarının Şili'ye doğrudan seferi bulunmamakta olup, Güney Amerika kıtasında Sao Paulo'ya (Brezilya) doğrudan sefer yapılmaktadır. Ülkenin en büyük havaalanı, Santiago Uluslararası Havaalanı'dır (www.aeropuertোসantiago.cl/english). Yurt içi havayolu hizmetleri de oldukça gelişmiştir. Santiago ve diğer şehirler arasında orta sıklıkta seferler düzenlenmektedir. Santiago şehir içi ulaşım alternatifleri ile ilgili bilgi, www.thisischile.cl adresinde mevcuttur.